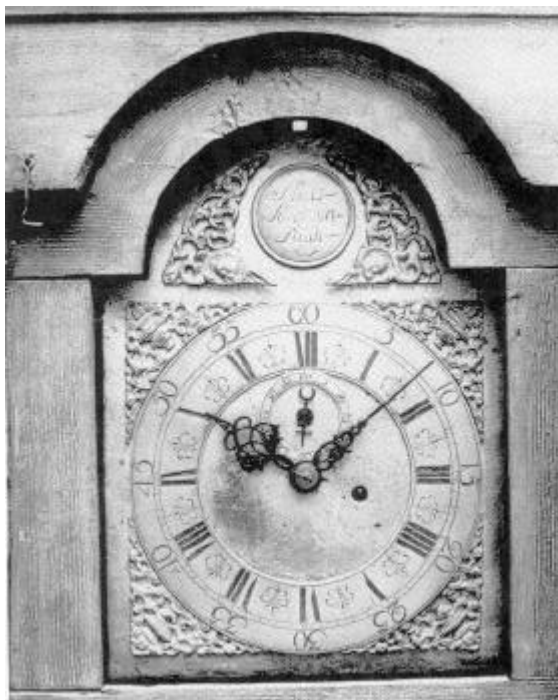

Niels Sörenson Heedes sidste dage

*Striden om hans penge og hvad der i øvrigt
gemte sig i hans skuffer.*

Rettelser og tilføjelser til artikel i nærværende årbog 1983.

Af K. Stenstrup, Aalborg

Niels Heede (1737-1815) var en af de første kendte urmagere der i tiden omkring 1760-1815 lavede mange stue- og lommeure af høj kvalitet, hvoraf 10 stueure og 2 lommeure kendes i dag. Han er født i Annexgården på Jørsby Hede på Mors og hører til den gamle Toft-slægt, er spores fra før år 1600 og op til vor tid.

Han er en af hovedpersonerne i de religiøse stridigheder, der med Peder Lassen satte i sindene i bevægelse og plagede myndighederne i årevis i 1770erne. Sagen sluttede med en højsteretsdom, der idømte Peder Lassen store bøder og skaffede ham 4 års ophold i slaveriet. Niels Heede og flere med ham slap dog med skrækken.

Niels Heede og hans hustru Karen Christensdatter (Skærbæk) boede fra før 1787 til deres død i Peder Lassens gård Birkekjærgård.

Disse forhold er beskrevet ret indgående i artikler af forskellige forfattere i HISTORISK AARBOG for MORS 1925. HISTORISK ÅRBOG for THY og MORS 1970, samme 1977 og HISTORISK ÅRBOG for THY MORS og V. HAN HERRED 1983.

Resume :

Niels Heedes farfar hed Jens Nielsen og fæstede omkring 1690 gård nr. 9 i matrikullen af 1688 - Jørsby by og sogn. Gården hørte fra gammel tid under Dueholm

Kloster, men ved dom af 11. juni 1690 hjemfaldt den til kronen. Gården blev derpå udlagt til rytteriets underhold.

Vi ved ikke, hvem Jens Nielsen er, men han er stamfader til den senere tals tærke Toft-slægt, og han overtog fæstet efter sin svigerfader, der hed Laurs Mikkelsen. Gården er gået fra far til søn i denne slægt fra for 1585 til 1783, da Christen Laursen Toft uvist af hvilken grund afstod den til svoger Niels Mikkelsen - kaldet Hald eller undertiden Dybedal. Han selv overtog Niels Mikkelsens mindre ejendom i Jørsby, hvoraf han 1787 og fremover nævnes som skolemester eller skoleholder. Efter udskiftningen 1785, blev gården flyttet ud på sin mark allerede inden 1788. Den hørte under Ullerup fra 1763, og det var den gård, som Laurits Laursen havde i årene efter 1850. Senere blev den delt i to gårde. Efter matr. 1844 er det nr. 4, og ejerne omkring 1925 var Johannes Lauritsens og Søren Jensen.

Laurits Lauritsen blev kaldet Bette Laust, fordi han hed det samme som sin far på nabogården Jørsbygård. Han døde som 97-årig i 1907 hos sin datter, Mads Tofts kone. Kusine Marie fortalt mig forleden, at hun som lille søgte at snakke med sin oldefar, men faster Jane sagde; "Han kan ikke høre dig. Han er døv!" Marie har talt med en mand, der er født 1810. Hvor mange kan vel sige det? - Se billeder i årg. 1983, side 47.

I 1815 bestilte min oldefar Laurits Lauritsen, Jørsbygaard, et stueur hos Niels Heede, og det var næsten færdigt, da denne døde ved juletid 1815. Familien påstod,

at Jens Poulsen havde fjernet det og meget andet. Provsten i Nykøbing tog fejl, da han i 1811 skrev, at Niels Heede var en olding, fra hvis hånd der næppe kunne forventes flere ure. Mon nogen ved, hvor det omtalte Jørsbygaard-ur nu er?

Standur sign. Niels Sörenson Heede, Morslands Historiske Museum Dueholm Kloster. Skiven af dette ses som indledning til denne artikel.

Mors er kendt for sit grundtvigske meningsliv, og indremissionen har også vakt opmærksomhed ved sin styrke i adskillige sogne. Men det er ret ukendt, at herrnhuterne efter 1750 i nær ved 100 år missionerede, prægede forkyndelsen og skabte vækkelse i flere sogne. Præsten Peder Mortensen Radich i Ljørslev og Ørding sogne var påvirket af kredsen, der holdt til hos Johannes Ewalds mormor madam Wulf i "Den forgyldte Oxe" på Gl. Torv i København. Pastor Rosted, Sundby, senere provst i Sejerslev modtager Herrnhuts udsendinge som gode venner. Når netop disse præster er blevet opfattet som Jens Storgaards og Peder Lassens værste "forfølgere", så er det ikke så meget deres lære som deres liv, der afviger fra det, der kan accepteres. Skønt præsterne prædiker "alle dine synders nådige forladelse ved Jesu Kristi blod", så bestemmer Højesteret, at Peder Lassen må gøre fæstningsarbejde for nogle af sine mange syndere, og den tolerante Sejerslev-provst synes ærlig talt, at Niels Heede og flere andre for disciplinens skyld ville have godt af en tur i tugthuset!

I Arkivet Herrnhut findes en indberetning, hvori står, at der i Sundby sogn er elleve "seperatister", som har et meget dårligt ry; én havde været i tugthuset.

Mon ikke det er brødrene og søstrene fra Jørsby, der i anledning af emissærens besøg på Mors har besøgt vennerne i Sundby? I så fald ser det ud, som om Peder Lassen virkelig har været i slaveriet.

Jørsby var skræmt. Der blev aldrig bygget forsamlingshus eller missionshus i sognet. De enkelte tilflyttere, der havde behov derfor, kunne tage til Sejerslev eller Ejerslev. Min barndoms Jørsby-folk havde lært ikke at blande sig.

På det Historiske Museum i Nykøbing har man et Niels Sörenson Heede standur. Værket er her af den sædvanlige l-døgns type med repeterværk, og kassen er helt original af den type, der synes at høre hjemme på Thyholm. Den oprindelige maling er delvis afdækket (rødbrun). Uret er købt 1901 i Alsted for 2 kroner.

Standur tilhørende fru Inger Poulsen, Nykøbing M., sign. Niels Heede, Iords Bye. Det er fra Niels Heedes hånd forsynet med time-, minut- og sekundviser, 8 dages værk, repetérværk, månefaser og forberedt til datoværk, som senere er indsat. Fra Poulsens mand var murer. Han var født i Flade og døde for et par år siden. "Min mand var jo meget stor af dette ur", skriver fru Poulsen.

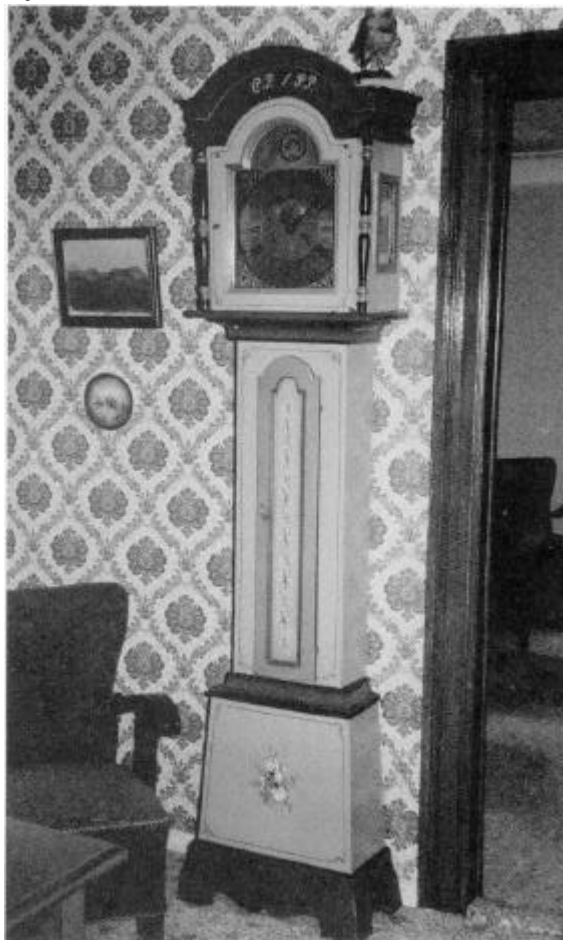
En tilføjelse om det før omtalte ur på Engholm: En af de tre bedst kendte Vendsyssel-urmagere er Anders Poulsen (1752-1811). Han signerer alle sine ure Anders Søgaard, muligvis fordi han stammer fra én af de mange gårde i Thy eller på Mors, der hedder Søgaard eller lign. jeg har bemærket, at Heede-uret på Engholm er præcis mage til de mange højt estimerede Søgaard-ure, der stadig findes på flere større gårde i Vendsyssel. Tanken har strejft mig, om det skulle være herregaarden Sø eller en af gårdene rundt om Hund sø, der er nævnt i forbindelse med den kendte mesters navn. Han er jo 15 år yngre end Niels Heede, og kunne tænkes at have lært sit håndværk af ham. I øvrigt vides det, at de begge arbejdede som sølvsmede, hvilket var forbudt.

Fru Inger Poulsen, Nykøbing, ejer et Heede-ur, som hun skriver, hendes afdøde mand var meget glad for, fordi det stammer fra hans hjem hos Peder Balle Poulsen i Flade. Denne havde en farbror, Mikkell Poulsen, f. 18/2 1843, der var urmager. I det meget veludstyrede ur er der

et datoværk, og inde i værket kan læses: Datoværk isat 1876 af Mikkel Poulsen, Flade. På sekundviserskiven ses inddelingen 15- 30- 40- 60 (40 i stedet for 45). Der er også skive med månens faser, og rundt om den findes signaturen Niels Heede, Iords Bye.

Gårdejer Niels Bro, Dragstrupgård, ejer et ur, som han mener har stået i Skarum Præstegaard. Signaturen Niels Heede 1810 er desværre påmalet ret ubehjælpsomt, mest sandsynligt ved en senere lejlighed. Der findes også ejermærker: C. P. og S. P. "Det giver en vis hygge i stuen at høre dets rolige tik-tak", skriver Niels Bro.

Det afbildede lommeur findes i Den Gamle By i Århus, hvor det Danske Urmuseum har til huse. Jeg er ikke stødt på andre eksemplarer, men i Jyllands-Posten 22/10 1977 findes billeder af et lommeur tilhørende J. P., Sdr. Felding, og mærket såvel udvendig som indvendig: Niels Heede, Morsøe Land. Dette ur har oven i købet datoværk. Skiverne på de to ure er ret forskellige, og efter mit skøn er Århus-uret et noget ældre og vel også et mindre kostbart arbejde.

Det giver en vis hygge at høre dets rolige tik-tak, skriver gårdejer Niels Bro, Dragstrupgård, som ejer dette formodede Niels Heede-ur.

Efter de bevægede år i 1770-erne synes der at være faldet ro over Birkekjær, som Peder Lassens gård hedder i vore dage. Ved folketællingen 1787 bor Peder Lassen, hans kone Maren Andersdatter, hans svigerinde Anne Boe og sønnen Jens Pedersen på gården. Niels Heede og hans kone Karen Christensen, en stedsøn Jens Pedersen og to børn Niels og Grethe bor "Udi samme gård".

Desuden er der tre gamle tjenestefolk, hvoraf den yngste er Else Pedersdatter, der i 1773 var straffet for at have født Peder Lassens barn i dølgsmål.

Men i 1790 døde begge Niels Heedes børn. Så har de kun stedsønnen - Peder Lassens og Karens søn Jens. Niels oplærer ham i urmagerfaget (årbog 1983 fejlagtig opgivet som murerfaget). 2/6 1793 døde Maren. Nogle få dage efter købte "velfornemme Niels Heede og Peder Lassen i Jørsby" en gård i, Jørsby tilhørende Antoinette sal. Ammitsbøl og bortfæstet til Ole Boier for .596 rdl. Gården er matr. nr. 10 (1844). Den er nu delt i to: Kirkegaard og Vangsgaard. 1797 sælger de den igen til fæsteren for 799 rdl. Peder Lassen barnebarn, Grete Jensdatter, g. m. Niels Klausen fik Vangsgård og deres datter Johanne Marie, g. m. Peder Klausen havde gården til op i 1920'erne.

Ole Boiers datter Grethe bliver husholder for Peder Lassen. Hun er 25 år og han er 50 år, og i kirkebogen 9/9 1794 læser vi: "Peder Lassens forlovede Margrethe Olufsdatter fødte et drengbarn, som privatum blev døbt samme dag, Lars. Faderen at være bekender Peder Lassen sig, som han ogsaa tillige med Niels Heede førte barnet til præstegaarden for der at døbes og lod sin fader opkalde." - Barnet døde få dage efter, og 14/11 samme år blev Peder Lassen og Grethe gift. De får i de følgende år 6 børn, der alle lever i 1816. Den yngste er en dreng, der også får navnet Jens Pedersen. Han er født 1808. Det er ham, der i 1835 får Birkekjær. Omkring 1867 får sønnen Kristen Jensen gården, indtil den omkring 1910 kommer i familien Otto Vestergaards eje.

Dette er vel det eneste eksisterende billede af et Heede lommeur. Uret findes i Den gamle By, Århus. Niels Heede er den eneste hidtil kendte urmager udenfor København, der lavede lommeure, oven i købet af høj kvalitet, før 1800.

Uddrag af samfrændeskifteforretning mellem Peder Lassen og hans mindreårige søn Jens Pedersen den 24/3 1794:

Punkt 5. Den nye Raaling i Gaarden, som Niels Heede og hans Familie bebod og med Heedes egen Bekostning er opbygget, foreholdes dem fri til Raadighed, så længe de lever og endda ikke skal vedkomme Peder Lassen eller bemeldte hans Søn, medmindre derom kan træffes mindelig afhandling, som nu påtvivles. (M. P. Ejerslevs afskrift o. 1970). Underskrift. Peder Lassen – Jens Pedersen. Jens Madsen - Niels Poulsen. Christian Laursen. Alle af Jørsby.

Den 25. august 1794 døde Jens Pedersen, Niels Heedes stedsøn. Familien er nu barnløs og synes at have tabt modet. Mindre end to måneder efter skrev de deres testamente.

De følgende dokumenter og referater findes i Geistlig skifteprotokol for Morsø Herreder 1804-1817 (Reg. C 11 - C nr. 2)

Jeg har søgt at afskrive protokollen uden at ændre på stavemåde og ordvalg. Når jeg ikke har kunnet klare ord eller vendinger, har jeg søgt kyndig hjælp, så jeg håber, alle interesserede, der kender lidt til tidens caneellisprog og svulstige ordvalg, vil kunne følge den usædvanlige sag.

De forbindende bemærkninger mellem teksterne får stå for min egen regning.

Niels Heedes og Karen Christensdatters testamente af 20/10 1794

Vi Underskrevne Egtefolk Niels Heede og Hustrue Karen Christensdatter, boende Jørsbye på Morsø, Thisted Amt tilstaar og for alle gør vitterlig, at vor eneste søn for kort tid siden ved Døden er afgangen, og vi ikke på nogen af siderne efter vores Alders og Helbreds Beskaffenhed forventer i dette vort Egteskab senere at blive velsignet med Livs Arvinger, saa haver vi med fri Villie og godt overlæg indgaaet, ligesom vi og hermed på Hans Kongelige Mayestæts Allernådigste Confirmation indgaar og opretter dette reciproque Testamente i Kraft af hvilken den af os længstlevende skal efter den første dødelige Afgang beholde til fuldkommen Raadighed og fuld Disposition alt vores Boes tilhørende med hvad, som nævnes kan, og det uden Registrering, Vurdering eller Skifte Boehandling efter Loven. - Skulle den længstlevende derefter indlade sig i nyt Egteskab, da skal der gives efter vores Enke Boes fattige Leilighed 10 - siger Tie Rigsdaler til den afdødes Arvinger, og hermed disse skal lade sig nøje. Men bliver den længstlevende derimod hensiddende i ugift Stand, da vil det komme an på, hvilke dispositioner denne vil finde for godt at skulle iværksætte. Vores Enke Boes Beholdende Ejendomme efter den længstlevendes Død skal tilfalde dennes Arvinger i så Fald skal have nogen slags Prætention af Arveret.

Dette til bekræftelse under vores Hænder og Forseglinger i overværelse af de 2de godtagende Mænd som Vitterlighedsvidner med os underskriver og forseglar.-

Jørsby på Morsø, den 20de Oktober 1794
 Karen Christensdatter Niels Heede
 (L. S.) (L. S.)

Dette testamente er af Niels Heede og Hustrue ved sund Fornufts fulde Brug vedtaget, underskrevet og forseglet i vore Overværelse som tilkaldte vitterlighedsvidner.

Arent Jensen Niels Christensen
 (L. S.) (L. S.)

Forevist og indført i Morsø Herreders Skrifteprotokol i Anledning af Konens Dødsfald, den 9de Januar 1814.

Kongelig Allernaadigst Konfirmation af ovenstående Testamente af 28/11 1795

Kong Christian den Syvendes konfirmation af testamentet fra Morsø.

Vi Christian den syvende af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg gjører alle vitterlig, at efter som hos Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begæret Vores allernaadigste Confirmation på et imellem Niels Heede og hans Hustru Karen Christensdatter af Jørsbye på Vort Land Morsø under 20de f.m. oprettede og herbos i original vedhæftet Testamente, hvoraf i Vort Danske Cancellie er indleveret en ligelydende Genpart. Da saafremt førnævnte Niels Heede og Hustru Karen Christensdatter sig ingen Livsarvinger på nogen af siderne efterlader ville Vi dette Testamente udi alle dets Ord, Clausuler og Punkter, saaledes som samme her findes allernaadigst haver Confirmeret og Stadfæstet. Dog 6s og 10s Penge, Betalt 11 rd, 3s DC samt alle andre dertilkommende Arvefalds Rettigheder i alle maader uforkrænkelig. Forbydende alle og enhver som foreskrevet staar at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre. Under Vor Hyldest og Naade. Givet udi Vor Kongelige Residents Stad Kiøbenhavn, den 28de November 1795. Under Vort Signet (L. S.).

Efter Hans Kongelige Mavestæts Allernadigste Befaling.

Brandt Colbiønsen Theisen

Niels Heedes og hans Hustrues Karen Christensdatters af Jørsby på Morsø Testamentes Confirmation

I 1812 døde Peder Lassen, og inden 10 maaneder var gået, blev hans enke Grete Olesdatter gift 2. gang med Jens Poulsen fra Sønder Draby. Den 9. januar 1814 døde Karen Christensdatter, og dermed har Niels Heede iflg. testamente af 20/10 1794 fuld rådighed over boet, hvilket i øvrigt ingen gør indsigelse imod. For nu at sikre at alt fordeles efter hans ønske, når han selv er død, opretter han et nyt testamente, og denne gang er han nødt til at præcisere, hvorledes boet skal deles. 7 slægtninge skal dele 850 rigsdaler sølv lige. Resten skal ubeskåret tilfalde Jens Poulsen!

Også nu Sørger Niels Heede for, at alle formaliteter bliver nøje overholdt.

Niels Heedes testamente af 30te november 1815

Underskrevne Niels Heede i Jørsbye tilstaar herved at jeg, som siden min Kones Dødsfald i f. Aa, har hensiddet i Enkestand og mine Legemskræfter nu begynder meget at aftage formedelst Sygdom, saa har jeg besluttet og fastsat, ligesom jeg herved paa grund af den Ret, jeg dertil har, efter det imellem min afdøde Hustru Karen Christensdatter og mig under 20de Oktober 1794 oprettede og under 28de November følgende Aar Kongelig Allernaadigste Confirmerede Testamente, beslutter og fastsætter, at når jeg ved Døden afgaar, og min anstændige Begravelse er bekostet, samt hvad gæld der maatte være, er betalt, da skal alt mit Efterladenskab være sig hvad slags nævnes kan tilhøre Gaardmand Jens Poulsen i Jørsbye og Arvinger som en fuldkommen Arvelod, at gjøre sig saa nyttig, som han og de paa lovlig Maade bedst ved og kan.

Dog undtages alene herfra den Kapital, som staar i Niels Olesens Gaard i Jørsbye, der skal tilhøre følgende arvinger.

- a. Jens .Jørgensen af Jørsbye, 121 Rbd 2 Mark 9 ¹/₇ sk.
R. B. Sølv- skriver Hundrede og énogtyve Rigsbankdaler, sølvværdi, to Mark, ni énsyvededel Skilling.
- b. Jens Nielsen, Jørsbye.
- c. Christen Jørgensen, Sønder Daabye.
- d. Niels Christensen. Gaardmand i Tøving.
- e. Inger Jensdatter tjenende på Nandrup.
- f. Giertrud Jensdatter Ane, opdraget hos Jens Nielsen i Jørsbye.
- g. Jens Roesen i Seierslev.

Disse 6 sidst omtalte Personer og Arvinger nyder samme Arvelod, som bemeldte Jens .Jørgensen er tilskrevet af formelte Capital, som også er melt, som er 850 Rbd. SV., nemlig hver 121 Rbd. 2 Mark 9 ¹/₇ Sk. Sølvværdi, som er Eethundrede og Eenogtvve Rigsbankdaler Toe Mark Ni én Syvededel Skilling Sølvværdie og tiden Rettens Middels Registrering og Vurdering. og uden at min afdøde Kones Arvinger kan gjøre nogen Arvepræstation efter hende. Dog er mit Ønske, at hendes Arvinger udbetales den i Testamentet fastsatte kendelse 10 Rbd. Sølvværdie, hvor med de skal være Fornøjet.

Til Bekræftelse under mit Navn og Segl i Overværelse af neden anførte Vitterlighedsvidner. Jørsbye den 30te November 1815.

Niels Heede

Til Vitterlighed efter Begæring
C. Steenberg. J. C. J. Kliim.

Kongelig Allernaadigst Corifirmation af ovenstaaende Testamente af 13de December 1815

Vi Frederik den Sjette af Guds Naade Konge til Dannemark, de Venders og Gothers. Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken og Aaldenborg gjøre Vitterligt: At efter som for Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begæret Vor allernaadigste Konfirmation på det af Uhrmager Niels Heede på Morsøe udi Landsbyen Jørsbye oprettede og herved udi originale heftede Testamente, hvoraf er indleveret en ligelydende verificeret Gienpart. Hermelte da, saafremt førnævnte Niels Heede sig ingen Børn eller Livsarvinger maatte efterlade, dette Testamente i alle dets Ord, Clausuler og Punkter, saaledes som det forefindes allernaadigst have Konfirmeret og Stadfæstet, Ligesom Vi og hermed Konfirmerer og Stadfæster samme, dog er også Penge samt al under os tilkommende Arvefalds Rettighed ud i alle Maader uforkrænket. Forbydende alle og enhver imod det som foreskrevet staar hindrer at gjøre.

Givet i Vor Kongelige Residensstad, Kiøbenhavn, den 13de December 1815. Under vor Kongelige Segl (L. S.)

Efter hans Kongelige Maiestæts allernaadigste Befaling.
Skov Hansen
Ørsted Berner Lassen Dræbye

Forevist i Anledning af Testator Niels Heedes Dødsfald den 15de December 1815 i Morsø Herreders Skifteprotokol, Fol. 334

Møller

Registrerings Forretning efter Niels Heede, Jørsbye

Aar 1816, den 16de Januar var Skifteforvalteren, Kancellieraad Bye og Herredsfoged Møller I Jørsbye ved afdøde Niels Heedes Hus med Vidner Sognefoged Lars Toft og Arnt Jensen, begge af Jørsbye. Skifteforvalteren fremlagde som Grund for hans Møde Amtets resolution af 12' d. m . . . taget til protokollen og lyder saaledes. Fol. . . I Følge denne Resolution havde Skifteforvalteren bekendtgjort den afdødes Arvinger Mødet i Boet. Af disse var en Deel tilstede ved antagen Fuldmægtig og Krigsraad Deigaard af Thisted. Da den fremlagte Resolution oplyser, at Testamente af den afdøde er oprettet, men af Arvingerne paastaas at indeholde Feil, der skulde bevirke dets Ugyldighed, saa fordrede Skifteretten den i bemeldte Testamente, der siden, straks efter Dødsfaldet er Skifteforvalteren forevist med allernaadigst Konfirmation og findes indført i denne Protokol, Folio 334, indsatte Universal Arving Jens Poulsen, Jørsbye, til at erklære sig, om han er villig til at påvise og opgive samtlige den afdødes Efterladenskaber af faste og løse Ejendomme og Effecter, rede Midler og udestaaende Kapitaler til Registrering af Skifteretten til Arvingernes Betyggelse i tilfælde af Testamentets Kuldkastelse.

Jens Poulsen foreviste Skifteretten det forhen allernaadigst Konfirmerede Testamente, hvorefter han tror sig eneberegtiget til af Boet at udbetale de i Testamentet

bestemte Legater uden nogen Rettens Mellekomst, men ikke desto mindre var han dog villig til opgive og påvise den afdødes efterladenskaber til Registrering. Kun ville han ikke have at denne Tilladelse skulle indeholde nogen Samtykke om Testamentets Ugyldighed eller Boets videre Behandling i Skifteretten. Han bad Testamentet indrykket i Dagsforretningen, hvilket han formentlig fik denne frem til Skifterettens Kendskab og bad sig derfor Testamentet tilbageleveret med Påtegning. Ligesaa bad han indrykket i Dagsforretningen det reciproque Testamente mellem Niels Heede og Hustrue, som ved sidste dødsfald er forevist den 9ende Januar 1815 og findes indført i Rettens protokol Folio 257. Efter at Originaltestamenterne var konfereret med Protokollen og dermed befunden enslydende blev bemeldte Originaler tilbagegivet Jens Poulsen med skifteforvalterens Påtegning. Formeldte Testamente toges til nærværende Forretnings Indlemmelse. Den for Niels Heedes førhen afdøde Hustrues Arvinger antagne Fuldmægtig, Krigsraad Deigaard ville foreløbig reservere Boenes og hans Mandatures ret til Gaardmand Jens Poulsen i sin tid i Tilfælde det eksisterende Testamente vorder underkiendt, idet som følge heraf muligen bevises, at han efter dette formentligen falske Hjemmel allerede haver tilvendt sig en visnok ikke ubetydelig Deel af de afdødes Efterladenskaber, ligesom han ogsaa maatte bemærke, at Niels Heede formentligen haver haft adskillige udestaaende penge og rede Midler tilgode, hvorom, hvis ingen Beviser her forefindes i dette yndskes den nøiagtigste Oplysning saavel som om Boets faste og løse Ejendomme samt formedentlig og om Uhre, som kan være andre tilhørende. Skifteforvalteren skred nu til Registrering:

Nu følger en registrering af alle boets dele. Der er ikke foretaget nogen vurdering, og formålet synes at være et forsøg på at konstatere, om boet er intakt.

I referatets indledning er Krigsraad Deigaard præsenteret som fuldmægtig for arvingerne (uden nærmere angivelse). Men senere nævnes han som "antagen fuldmægtig for Niels Heedes Hustrues Arvinger". Hvem disse er, nævnes ikke, men Krigsraaden erklærer frejdigt på deres vegne, at Jens Poulsen har tilegnet sig en "visnok ikke ubetydelig Deel af de afdødes Efterladenskaber".

Der følger nu en pågående udspørgen angående Niels Heedes gaver til Jens Poulsens stedbørn i tiden efter konens død.

Videre angav Jens Poulsen, Jordsbye, at den afdøde har givet hans Steddøtre Maren, Grethe, Anne og Karen Pedersdøtre 36 Danske og 1 Hamburg Kurant, 8 Danske Dukater, 4 Hollandske Daler, 1 Guines og 1 fremmed Dukat af 1679, og 1 Rulle engelsk 4-traadet Uldtøj samt til den mindste Datter Karen Pedersdatter et Sølv Hovedvandsæg, og til hans Stedsøn, Jens Pedersen den Yngste et 2-kasset Sølv Lommeur af . . . Llokers, London (?). Ligeledes fik Jens Strandgaard, Strandgaarden, 8 a 14 dage før Niels Heedes Død et 1- kasset Sølv Jagtuhr. Ligeledes blev fonden en Obligation i den afdødes Beholden udstedt af Ole Nielsen Boier i Jørsbye til afdøde Niels Heede for Summa 850 Rdl DC omskrevet til 850 Rdl

SW den 31. Mai 1813 imod Pant med 1. Prioritet i Skyldnerens Gaard af Hartkorn 8 Tdr. 1 Skp. 8 Fjk. 3 Albb. Denne Obligation blev overleveret Jens Poulsen, Jørsbye, og mere vidste Jens Poulsen ikke at angive Boet at tilhøre. Krigsraad Deigaard anmærkede i Følge Arvingernes Foregivende, at Niels Heede kort for sin Død skulde have været i Besiddelse af 2de næsten færdige Stueuhrværker, den ene bestilt af Lars Larsen, Jørsbye (Laurits Lauritsen, Jørsbygaard. Forf. bemærkn.) og den anden af Niels Søndergaard i Tøving, ligesom og et Stykke Sirts til en klædning, et Stykke sribet Tøi til en Do., samt 2de Stk. blaa stampet Tøi; forsåvidt disse Ting ikke maatte være i Boet reserverede han sig al lovlig Tiltale, som samme maatte opdages hos eller findes samme at have i sin Værge.

Deigaard anmodede endvidere den respektive Skifteret at opfordre den testamentariske Arving Jens Poulsen, hvem der nu i cirka 4 uger har haft hele Boet under sin Bestyrelse og i sin værge, om han ikke havde erholdt de rede Penge af Rigsbanksedler, hvoraf der er saa stor Formodning for, den afdøde have efterladt sig end ikke ubetydelig Summa. På Skifterettens Opfordring erklærede Jens Poulsen, at siden Niels Heede døde har dennes Boe været under hans Varetægt og Bestyrelse, har han allene udtaget af den afdødes Tegnebog 200 Rbd., som han tildeles har anvent paa hans Begravelse; for øvrigt har han ikke udtaget af Boet Penge eller Penges Værd.

Da ingen havde videre at erindre, saa overleverede Retten Nøglerne til de forseglede Boskaber i en forseglede Pakke til Jens Poulsen, og anmodede denne at varetage det registrerede og forseglede Gods og Penge, der fremdeles bliver i hans Varetægt, indtil det nærmere bliver afgjort, om Testamentet som gyldig bliver at anse eller ikke. - Det passerede blev sluttet og bekræftet med Underskrift.

Som Arvingernes Fuldmægtig
Jens Poulsen -ført Pen *Deigaard*

Til Vitterlighed
Lars Toft *Arent Jensen*

Aar 1816, den 30te April var Cancellieraad, Bye- og Herredsfoged Møller af Nyekøbing med Vidner Sognefoged Lars Toft og Niels Christensen af Jørsbye mødt i afdøde Niels Heedes Boe i Jørsbye. Krigsraad Procurator Deigaard som Mandatarius for afdøde Niels Heede og Hustrues Arvinger og Procurator Woetmann som Mandatarius for bemeldte afdødes Testamentariske Arving Jens Poulsen i Jørsby, Deres Begæring at Aabne og Wurdere Niels Heedes Efterladte Boe, hvilken i Følge Amtets Resolution og Paa grund af den imod Testamentets Gyldighed Anlagte Sag er taget under Registrering den 16ende Januar d. Aa. Forinden Aabning og Vurdering imidlertid blev foretaget læste Herredsfogeden saavel den Testamentariske Arving Jens Poulsen som de naturlige Arvinger Jens Roesen og Jens Nielsen, der ved Forretningen var tilstede Deres Erklæring, om de havde noget imod Aabning og Wurdere i Boet eller om de attraaede samme. De erklærede da, det var at befrygte, de under forsegling værende Gangkælder og videre kunne længere at henligge uden tilsyn tage Skade, saa havde de intet imod at Boet Aabnes og Vurdering foretages. De rette og Arvingernes Fuldmægtig Krigsraad Deigaard var

ved forretningen tilstede og reserverede sig alt lovligt. Det samme gjorde ogsaa Procurator Woetmaun fra Widholm, der ogsaa havde taget Møde på den retmæssige testamentariske Arving, Gaardmand Jens Poulsens Vegne. Aabning og Vurdering blev foretaget. Segles Bevis efterset og befundet ubeskadigede samt fratagende.

Registrering med vurdering er bogført fol. -nr. 363-368. Hvert nr. er et helt blad, altså 2 sider i stort format. Effekterne er opført i kolonner, 2 på hver side, så vurderingspriserne kan tælles sammen og transporteres fra side til side.

Sammentællingerne er aldrig foretaget. Man gør klar til auktionen den 20. og 21. maj, aftaler auktionsbetingelser. m. v. skal averteres i Aalborg, Randers og Viborg blade, ligesom der naturligvis lokalt skal meddeles om auktionen på sædvanlig måde.

Jeg har gennemlæst Aalborg Stiftstidende for tiden 30. april-20. maj 1816 og er sikker på, at annoncen ikke findes der. Konditionerne affattes saaledes ”at de Kjøbende erholdt Kredit, naar de kjøbte for over 50 Rbd til 11te Dec. d. a., men at som Kjøber under dette beløb til 6 Ugers Dagen, og antog Herredsfogeden til Incassator.”

De søgte Documenter, som fandtes i den afdødes Niels Heedes Skatol blev under Konfulut Forseglet i Herredsfogedens Wærg, indtil sagen om Niels Heedes oprettede Testamente var pådømt og afgjort. Ligeledes afleverede Jens Poulsen til Herredsfogedens Bevaring og faldne Renters opkrævning den som ved Registreringen overleverede Obligation udstedt af Ole Nielsen Boier staa i 850 Rbd. S. W., som ved Niels Heedes Testamente var begavet til hans og hans Hustrues Arvinger. Jens Poulsen blev overleveret nøglerne til Boeskaberne og paalagt at holde det vurderede, indtil han det ved Auktionen udbringer. Dog blev Skatollen og Skienken, hvori den afdødes Redskaber findes efter vedkommendes Overenskomst for Seglet efter at den Jens Poulsen leverede Nøgle igen blev indlagt. Krigsraad Deigaard mødte på hans mandatets Vegne reserverer derpå Højeste Ret til at påstaa saavel Sterwboehuset med påstaaende Grund og fortog som da med Forsegling Forretningen af Jens Poulsen opgivne Gaver af 2de Sølvomme Uhrer og nogle Sølv- og Guldpenge i sin tid ind under Boets Værdi, saafremt Sagens Udfald blev til Fordeel for de fødte Arvinger. Imidlertid bad Deigaard Skifteretten tilholde Jens Poulsen i Særdeleshed, som den, der har foregivet de nævnte gaver, at være ansvarlig saavel for samme som for Sterwboehuset for saavidt dets formangelse eller Gavernes Bortbeblivelse ham kunde Tilregnes. Woetmann reserverede Jens Poulsen forud adviseret i alle mulige henseender til de af Procurator Deigaard nævnte Ting, og bemærkede, at Jens Poulsen ikke påtog sig noget Ansvar paa Tingenes Tilskadekommen og fjernelse for fremmedes Tyvehaand og Uløkkes Tilfælde Betræffer. For øvrigt indgik Jens Poulsen, at han ikke skulle forringe Boet eller borttage noget af det Registrerede og Wurerede. Heller savnede Ting, nemlig et Uhr og de ved registreringen opgivne Guld- og Sølvpenge. Herredsfogeden ansaa sig for Tiden Indkompetent til at afgive videre Tilhold eller

Pålæg end Skeet var. Forretningen blev sluttet og med Underskrift Bekræftet. Datum

*Møller Jens Poulsen med ført Pen Jens Boesen
Jens Nielsøn Deigaard Woetmand*

Som vidner og vurderingsmænd:
Niels Christensen Lauritz Toft

Efter dette møde 30. april 1816 verserer sagen for flere Instanser, sidst for Højesteret, hvor der afsiges endelig dom 5. marts 1819. Dommen ses ikke at være tilført nærværende protokol, men indholdet fremgår klart af referater fra de afsluttende møder ved skifteretten i Nykøbing mere end 3 år senere.

Aar 1819, den 1. juni blev Skifteforretning foretaget ved Morsø Herreders Kontor i Nykøbing af kompetente Skifteforvalter i Nærværelse af vidner Carl Godschesen og Eskil Pedersen begge af Nyekøbing i Sterwboet efter afdøde Niels Heede og Hustrue i Jørsbye. Samlingen er foranlediget derved, at den testamentariske Arving i Boet, Jens Poulsen, Jørsbye har anmeldt for Skifteforvalteren, at hans Rettighed til Boet efter det af afdøde Niels Heede oprettede Testamente, der af de naturlige Arvinger er imodsaagt og for Domstolene indanket ved Allernaadigste Høisterets Dom er stadfæstet. Skifterettens til Vedkommende skeete Indkaldelse med sine Forkyndelse Påskrifter blev taget til Indlemmelse og lyder saaledes: I følge heraf er mødt de naturlige Arvinger Niels Christensen, Tøving, Jens Jørgensen, Jørsbye, Jens Nielsen. Jørsbye, Christian Jørgensen, Sønder Draabye, Jens Roesen, Seierslev, Hvilke tillige med Inger Jensdatter, Nandrup, og Anna Christensdatter, Jørsbye ere ved afdødes Heedes Testamente legatariske Arvinger. Prokurator Woetmann fra Wildholm fremstod dernæst på testamentariske Arving, Gaardmand Jens Poulsen af Jørsbye hans Vegne, som har begæret, at han vilde rekviere denne Skifteforretning, godtgørende hans Ret til afdøde Uhrmager Niels Heedes Efterladenskaber efter konfirmeret Testamente af 30-te November 1815 og for øvrigt paase hans Bedste i alle Henseender med Hensyn til Afgørelse, Overdragelse og Rigtighed efter bemeldte Testamentes Indhold.

Dette foredrag opfordrede Komparenten, førbemeldte Jens Poulsen som tilstedeværende for Skifteretten at samtykke. Til Gavn for hans Arveret og endelig afgørelse ved allernaadigst Høiste Ret producerede Woetmann Udskrift af Høiste Rets Dom, Protokollen Datoe 5. Marts d. A., hvorved herbemeldte Testamente af 30te November 1815 i de forhen forgaaede Instantser er ved Magt kendte, og som følge deraf Gaardmand Jens Poulsen arveberettiget erkiendt. Denne udskrift bad Komparenten taget AD AKTA Arvingerne efter afdøde Uhrmager Niels Heede, det begyndte Skifte i saa Henseende derefter hævet og den retmæssige Arving Gaardmand Jens Poulsen i Jørsbye overdraget Boet efter bemeldte Testamente og derunder udbrugte Auktions-summen alt som hans retmæssige Eiendom. Den Producerede Udskrift af Høiserets Dom Protokollen blev taget til Indlemmelse og lyder saaledes i Folio: Som Følge heraf vil Rigtighed før Boets, Jens Poulsen i Jørsbye testamenterede Midler der forsaavidt samme til Skifteforvalteren som Inkassator ved Løsoere-Auktionen er Indleveret at aflægge.

Skifteforvalteren fremlagde desformedelst sit Indkassationsregnskab. Den blev taget til Indlemmelse og lyder saaledes i Folio: Da der ikke i bemeldte Regnskab tales om indkomne Summa, deels her nævnte og endnu ej på Konto indsat ifølge Brev og Anmodning herom fra de naturlige Arvingers Befuldmægtigede Prokurator Deigaard, saa kunne Skifteretten kuns i dag Fyldestgøre Jens Poulsens tilgodehavende med bemeldte og til forestaaende Termin Betalte (opsagte?) Panteobligationer. Maatte han derimod hellere ønske, at Inkassator og Skifteret selv inddriver de udsatte Penge og derfor i forestaaende Termin aflægger Rigtighed, var Skifteretten og dertil villig. Den Obl., som efter afdøde Niels Heedes testamente er legeret til de benævnte og tildeels tilstedeværende Arvinger er af Jens Poulsen overleveret til Skifteretten og opsagt til førstkommende 11te Juni Termin. Skifteretten opfordrede de tilstedeværende Arvinger at afgive deres Erklæring, om de vil have bemeldte Obligation deelt mellem sig med paategning om enhvers Lod, eller om de ønsker, at Skifteretten skal medtage Pengene og dele disse i forestaaende Termin. De legatale Arvinger ønskede, at Skifteretten modtager Obligations Summa og deele denne kontant imellem dem i førstkommende 11. juni Termin. Disse Arvinger saavel som den afdødes Hustrues Arvinger have altsaa ei videre i Boet at fordre, men samme betragtes i følge Testamentet og den afsagte allernaadigste Høiste Rets Dom som Jens Poulsens fuldkomne Eiendom.

Jens Poulsen lod tilføje i Anledning af Skifteforvalterens ham givne Valg enten at modtage den indkomne Auktions Summa i Obligationer eller i kontant foresaaende 11. Juni Termin, at han har overdraget sine Konto(s) til Hrr. Prokurator Woetmann og givet ham uindskrænket Fuldmagt at handle for sig, at hans Bestemmelse og Kvittering skal vides ham god. Dog skal han have Refunderet Auktionssummen hans Debet fra hans Stedbørns Arv til Morsø Herreders Overformynderie. Som Følge heraf erklærede Prokurator Woetmann på Jens Poulsens Vegne, at han ikke hverken selv ønskede eller på deres (stedbørnenes) Vegne kune antage at modtage (de) Boets øvrige Forskrivninger som Valuta paa Jens Poulsens (Krav, men vil) henholde sig til, at Skifteforvalteren fra Inkassator betyder (at) ville aflægge kontant Betaling til Komparanten nu i Terminen alt med Hensyn til hvad af Boet, som Jens Poulsen har erklæret Bekræftende hans Gæld til sine Stedbørn.

Da Rigtighed for Boets til skifteretten indbetalte Midler altsaa ikke kan gives før i forestaaende 11. Juni Termin, og Ekstradering af hele Massen altsaa ikke kan finde Sted, saa udsættes Behandlingen til den 23. Juni næstk. om Formd. Kl. 10. det passerede bekræftet med Underskrift. Datum:

Møller

Til vitterlighed

Woetmann Jens Poulsen /m. f P./ Carl Godschesen Eskil Pedersen

Aar 1819. den 23. Juni blev forhandlingen efter afdøde Niels Heede i Jørsbye Testament ang. dennes Boes Ekstradering til den Testamentarisk Arving Jens Poulsen i

Jørsbye foretaget paa Morsø Herreders Kontor i Nyekøbing efter Bestemmelsen ved forrige Samling i Overværelse af Vidner C. Godshesen og T. Tronkier begge af Nyekøbing. Den Testamentariske Arving Jens Poulsen, Jørsbye, tillige med Befuldmægtigede Prokurator Woetmann, Wilholm var til Stede. Skifteforvalteren indbetalte til disse Boets kontante Penge efter fremlagte Indkassations Regnskab, og da pengene har været indsat på Rente, tillige Renten for 20 maaneders Kredito 267 Rdl 1 Skl. 4 M. Sølv. Efter det kontering af Jens Poulsen Debet til Overformynderiet har hans 5 Stedbørn 1080 Rbd. Sølv. Afgiverne af hans Testamentariske Arv efter hans Skriftlige Anmeldelse derom 158 Rbd. 12 Skl.(?). Saaledes havde Skifteforvalteren som Inkassator Klareret hans de for Auktionen indkomne kontante Midler. Hvad øvrigt ham efter Testamentet tilkommende har han selv i Værg, dog herved endvidere ekstraderes ham som Eiendom.

Den testamentariske Arving betalte Skifteforvalterens Kontor som har haft Boet til en Behandling efter (ulæseligt) Regl. §92 for hafte Umage 120 Rbd. Sølv og Afgiften.

Forhandlingen blev derefter sluttet og med underskrift bekræftet.

Datum

Møller Woetmann Jens Poulsen / m. f. P./

Som vidner:

O. Godschesen T. Trankier

Aar 1819. den 15de Julie blev Deelingsforretning fortaget af Skifteforvalteren Cancellieraad, Bye- og Herredsfoged Møller på hans Kontor i Nyekøbing, grundet (?) at Ekstraderede Uhrmager Niels Heede i Jordsbye den 30' Niti 1815 oprettede Testamente, hvorved han har skienket en Capital, som han Niels Olesen Boyer i Jordsbye har indestaaende, nemlig 850 Rbd Sølv til de i Testamentet benævnt Arvinger. Retten havde vidner Eske Pedersen og Nan (?) Fronkier begge af Nyekøbing. Testamentet blev indlemmet forretningen og lyder saaledes. Arvingerne var tilstede og af disse blev beskikket som Formynder for den umyndige Inger Jens Datter, Nandrup, hendes nærmeste Slægtning, Gaardmand Jens Nielsen i Jordsbye. Han blev indsat som Tilsyns Værg for den umyndige Anna Christens Datter, Jordsbye.

Efter Testamentet var den til Arvingerne Jens Jørgensen, Jordsbye, Jens Nielsen, Jordsbye, Christen Jørgensen, Sønder Draabye, Niels Christensen, Tøving, Inger Jens Datter, Nandrup og Anna Christens Datter, Jordsbye legerede Capital, som nu er udbetalt af Niels Olesen Jordsbye ---- 850 Rbd Sølv

Hertil lægges renter

for Aaret 1817 - 42- 5- 6

Do. 1818 - 46- 4- 14

Do. 1819 - 29- 4- 4

119 - 2 - 8

969 - 2 - 8

Heraf afgaar

skiftesal.: 1 Proc. 10 -

Registreret Panteret

1 Proc. 3 - 2 -

til Justitsfondet -

20 Proc.	2 – 4 – 10	
Kongens Porto: forord. 17-1794	38 – 4 – 12	
(andre udg. - ulæselig).		
10. Febr. 1808	5 – 0 – 0	
(andre Udg. - ulæselig).	<u>1 – 0 – 0</u>	<u>60 – 5 – 6</u>
Afgaar til deling		<u>908 – 3 – 2</u>

Der efter Testamentet deles imellem Arvingerne i 7
Ligelodder og tilfader:

1. Jens Jørgensen, Jordsbye	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
2. Jens Nielsen. ibid.	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
3. Christen Jørgensen, Sønder Draabye	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
4. Niels Christensen, Tøving	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
5. Jens Roesen, Seierslev	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
6. Inger Jens Datter, Nandrup	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.
7. Anna Christens Datter, Jordsbye	129 Rdl. 4 Mk.	11 ⁵ / ₇ Skl.

De myndige Arvinger imo dtog deres Lodder og
kvitterede med deres Hænders Under Skrift. De
umyndiges udsattes fra Overformynderiet paa Rente.
Forretning bedes Sluttet og ved Underskrift Bekræftet
Datum ut Supra -

Møller Jens Jørgensen /m. f. P./ Jens Roesen

*Niels Christensen / m. f P. / Jens Nielsen Christen
Jørgensen / m. f. P./*

Til Vitterlighed

T. Tronkier Eskil Pedersen

Jeg har, om end med beklagelse, helt undladt de to
registreringer (den sidste med forsøg på vurderinger) af
Niels Heedes bo, da en gengivelse vil falde helt uden for
denne artikels rammer. Jeg håber at have gjort opmærksom
på, at der er ubesvarede gåder at løse for hvem, der har
mod til at gå i gang. Min ven og gode hjælper fortalte
engang en morsom historie i overværelse af den stedlige
præst. Det var én af de pænere historier, og alle lo - også
præsten. Efter nogen eftertanke sagde han: ”Ja, det var
morsomt og nok også rigtigt. Men det var bedre, det aldrig
var blevet sagt.”

Sådan kan man jo også se på det, men derfor behøver
det vel ikke at være rigtigt!

Til slut bør nævnes, at dokumenter og referater, jeg her
har henledt opmærksomheden på, ikke ses at have været
genstand for nogen undersøgelse før. Grunden er
utvivlsomt, at mennesker med interesse for Niels Heede -
og der har været adskillige i de senere år - ikke har tænkt
på at søge i Den Geistlige Skifteprotokol, hvor akterne har
skjult sig i et par århundreder.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1984,
side 21-45).